

RECENZIJE ■ RECENSIONS ■ RECENSIONES

križu koja je zanemarivana kod hrvatskih starijih bibličara pri obradi muke Isusove u kanonskim evanđeljima«. U radu M. Zovkić razlaže što donose tri Isusove riječi s križa. U svome opsežnom radu pod naslovom *Preljub u srcu (Mt 5,27-30)* Marijan Vugdelija razrađuje šestu zapovijed Dekaloga, koja se u Matejevu evanđelju referira na jednu od Isusovih antiteza (Mt 5,27-30) te naglašava da Isus ide dublje u čovjekovo srce od vanjske zakonitosti »gdje se odlučuje sve čovjekovo moralno djelovanje«.

Konačno, Pero Vidović se u radu pod naslovom *Pavlovske smjernice o braku i obitelji u dva konteksta, eshatološkom i ekleziološkom* usredotočuje na dva Pavlova teksta o braku. Riječ je o tekstu tzv. »Pavlove povlastice« o braku između vjernika i nevjernika u slučaju da se rastave (1 Kor 7,16), koju Pavao izriče u kontekstu snažnoga iščekivanja ponovnoga Gospodnova dolaska i teksta u Ef 5,22-23, gdje je u pitanju drugi kontekst kad se Crkva sve više ustrojava kao zajednica. Autor rada svraća čitateljevu pozornost na prve

stranice Biblije i u njima nalazi potvrdu o vrijednosti i nerastavljivosti braka. Na tim osnovama P. Vidović vidi i Isusov govor o braku.

Na kraju ovoga prikaza zbornika radova o fra Celestinu Tomiću treba još jednom podcrtati da dvanaest autora svojim priložima u ovome zborniku radova iskazuju poštovanje bibličaru, znanstveniku, teologu, duhovniku, franjevcu, profesoru i odgojitelju dr. sc. Celestinu Tomiću prije svega zbog njegova zaljubljenoga rada u Božju riječ, zbog velikoga uloženog truda u istraživanju Božje poruke, kao i na njezinoj popularizaciji za sve njezine čitatelje. Treba još jednom podcrtati da je C. Tomić živio za Božju riječ i da je isto tako Božja riječ živjela u njemu. On ju je uosobljavao prvenstveno kroz sebe, a potom i kroz svoje tekstove za ljude svoga vremena. Zato je njegov jezik jednostavan i osoban, a njegova misao bistra. I da zaključimo tvrdnjom: C. Tomić je jednostavno čovjek Biblije.

Božo Lujčić

Stjepan BALOBAN – Gordan ČRPIĆ (ur.), *O novim stvarima u suvremenoj Hrvatskoj: 120. obljetnica Rerum novarum*, Centar za promicanje socijalnog nauka Crkve, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2013., 194 str.

U odmaku od sto dvadeset godina, koliko je važno predstaviti sam tekst prve socijalne enciklike, još je važnije uvidjeti njezine posljedice na političkom, gospodarskom,

znanstvenom i crkvenom području. Prečesto se zaboravlja da mnoge promjene koje su se u posljednjih stotinjak godina dogodile u svijetu rada, kapitala i financi-

ja, a pogotovo na oplemenjivanju odnosa čovjeka prema radu i poslodavcu, nisu samo plod igre tržišta i kapitala nego su svjesno potaknute upravo enciklikom *Rerum novarum*. Moglo bi to reći i u obrnutom smislu: mnoge stranputice kojima je krenuo svijet rada i poduzetništva, a koje su izrodile krizu u kojoj se još uvijek nalazimo, samo su plod nedovoljne pozornosti koju je svijet rada i poduzetništva, a svakako i politike, posvetio tom povijesnom tekstu. To je prvi pozitivni vid pod kojim su autori razmatrali o toj enciklici. Drugi vid, možda još važniji, jest »premošćivanje« vremenske i kulturološke razlike između te enciklike i naše današnje svakodnevice. Hrabri pokušaj da se *Rerum novarum*, kako njezin sadržaj tako i metoda razmišljanja, upotrijebe za razmišljanje o nekim »novim stvarima« koje su se posljednjih desetljeća dogodile u Hrvatskoj svakako je originalan doprinos autora današnjim pokušajima etičkog, moralnog i duhovnog prožimanja svijeta rada i poduzetništva u Hrvatskoj.

S obzirom na to da je enciklika *Rerum novarum* nastala u jednom drukčije organiziranom svijetu i ekonomskom poretku od ovog današnjega, suvremenom bi čitatelju njezin tekst mogao izgledati nerazumljivo ili zastarjelo. Stoga je originalni doprinos autora što su osvijetlili širi kontekst nastanka enciklike, pogotovo onaj ekonomski i politički. Upravo je najveća novost te enciklike što nije govorila samo o načelnim pitanjima koja su, uostalom, i danas aktualna, kao što su pravo na privatno vlasništvo ili

potreba poštivanja naravnog zakona, nego je usredotočena na konkretna pitanja ondašnjeg vremena. Stoga, koliko su važni sadržaji koje enciklika nudi, djelomično svevremenski a djelomično i okovani vremenom nastanka, još je važnija metoda koja bi i danas trebala biti i ostati misao vodilja svim crkvenim naputcima o suvremenim pitanjima i problemima.

Upravo je razmatranje enciklike u njezinu pravom kontekstu omogućilo autorima da uoče i neke nedorečenosti koje su tijekom kasnije povijesti socijalnog nauka Crkve doživjele preinake. Iako je desetljećima kasnije socijalni nauk, slijedeći Lava XIII., u svemu argumentirao prvenstveno snagom prirodnog zakona, bilo je jasno da je poimanje tog zakona kod Lava XIII. bilo izuzetno statično, što mu nije omogućavalo uvidjeti dinamičnost i povijesnost društvenog života i ekonomskih zakonitosti. U svjetlu te činjenice postaje jasno kako je Crkva mogla stoljećima žestoko braniti pravo na privatno vlasništvo, a tek je u najnovije vrijeme crkvena misao razradila temu »opcije za siromašne«, dakle brige za one ljude koji često nemaju nikakva vlasništva. Postaje jasno da je argument prirodnog zakona pogodniji za uši i onih koji ne vjeruju, ali i da je moguće na taj način razmišljati o svijetu rada u jednoj suženoj perspektivi. Nije čudno, stoga, da je Ivan Pavao II. svoj socijalni nauk, osim u prirodnom zakonu, jače utemeljio i na biblijskoj perspektivi. Samo je iz te dvojake perspektive moguće uočiti tzv. »grijež struktura« koji je često podloga individualnom grijehu. Valja,

međutim, napomenuti da je ta pitanja iz sadašnje perspektive potrebno oprezno razmatrati jer bismo inače olako i lakomisleno neke teze enciklike nazvali konzervativnima i nadiđenima. Ostaje činjenica da je sam čin objavljivanja takve enciklike prije sto dvadeset godina bio izuzetno hrabar, povijesno izazovan i metodološki poučan za mnoge kasnije tekstove crkvenog učiteljstva.

Nije moguće otkriti važnost enciklike *Rerum novarum* samo površinski analizirajući probleme s kojima se suočava. Puno je važnije ući u korijen problema o kojima piše Lav XIII. To su problemi moderne i tehničke revolucije, zatim problem rastućeg socijalizma i teorija o društvu koje počiva na borbi između klasa; to je problem podvrgavanja pravednosti funkcionalnosti i utilitarizmu; to je problem sekularizacije koja »ne upućuje na potiskivanje svetoga iz društvene uporabe, nego na promjenu načina uporabe svetoga u društvu«, tj »odvaja ga od njegova transcendentna temelja« (I. Rogić), kao i problem potrage za istinskim temeljima zajednice. Upravo se u tim važnim problemima nazire ona »crvena nit« koja se, počevši od *Rerum novarum*, provlači kroz sve tekstove crkvenoga socijalnog nauka do danas.

Enciklika *Rerum novarum* je svojim objavljivanjem i pristupom predstavila socijalni nauk Crkve kao ravnopravnog partnera koji argumentirano ulazi u područja na kojima su se dosad neometano kretali liberalizam i socijalizam. Zasluga je autorâ što su ušli u korijen problema s

kojima se suočavala enciklika, što je puno važnije od sagledavanja njezinih konkretnih učinaka koji su katkada bili neznatni ili su izostali.

Izuzetno je važno što su autori izišli iz okvira analize same enciklike i pokušali uvidjeti konkretne mogućnosti oživotvorenja crkvenoga socijalnog nauka u današnjoj Hrvatskoj. Može se slikovito reći kako čitateljima teksta ove enciklike ona, i nakon sto dvadeset godina, još uvijek predstavlja izazov i poticaj na razmišljanje. I, što je pogotovo važno, predstavlja okvir unutar kojega je moguće razabrati koliko smo u tih sto dvadeset godina napredovali u humaniziranju svijeta rada. Tek povlačeći paralele u tom rasponu od sto dvadeset godina moguće je uočiti, kako zaključuju autori, da je govor Lava XIII. i danas izuzetno aktualan. Čitatelj će tako biti obogaćen mnogim spoznajama: kakvo je stanje u svijetu rada danas u Hrvatskoj i koliko su ostvarena neka temeljna načela socijalnog nauka koja svoja izvorišta imaju u *Rerum novarum*; doznat će kakav je utjecaj enciklike imala na razvoj Hrvatskoga katoličkog pokreta i uopće na suvremena događanja u Hrvatskoj, pogotovo ona u kojima se oživotvorila samostalna Hrvatska i iskristalizirao nacionalni identitet. Autori, potaknuti enciklikom, izdvajaju neke druge »nove stvari« koje danas u Hrvatskoj vapi za pravednijim i ozbiljnijim rješenjima.

Svaki crkveni dokument, pa tako i enciklika *Rerum novarum*, zahtijeva dobru »egzegezu« teksta, smještanje problematike, govora i terminologije u originalni

povijesni kontekst. No, izuzetno je zahtjevan i težak zadatak izvršiti svojevrsnu »hermeneutiku« teksta, pronaći način kako izgraditi most između teksta i nas danas. Jedino nam na takav dvostruki

način crkveni dokumenti i nakon puno godina mogu biti inspirativni. Autori tekstova u ovoj knjizi tomu su udovoljili.

Josip Grbac

Jerko VALKOVIĆ, *Crkva i svijet medija. Mogućnost susreta i različitost perspektiva*, Glas Koncila, 2013., 209. str.

Dva su temeljna razloga važnosti knjige Jerka Valkovića *Crkva i svijet medija. Mogućnost susreta i različitost perspektiva*. Prvi razlog jest sama problematika kojom se knjiga bavi, jer su mnogi elementi današnjeg odnosa Crkve prema medijima u Hrvatskoj još prilično nepoznati, a to pogotovo vrijedi za povijesni prikaz odnosa Crkve i medija. Drugi razlog jest u vremenu kada je ova knjiga ugledala svjetlo dana. Naime, u Hrvatskoj postoji mnogo medija, čak i crkvenih medija, od župnih i biskupijskih listova do televizijskih i radijskih programa. Međutim, nedovoljno je razvijena kultura medijskog komuniciranja, neznatan broj novinara završio je primjerenu naobrazbu a mnogi su u svijet medija ušli samo snagom jednoga senzacionalističkog teksta. Stoga ova knjiga može biti važan segment u današnjoj naobrazbi novinara u svim medijima, pogotovo onih koji promiču kršćanski svjetonazor. U tom kontekstu valja naglasiti da knjiga argumentirano pokazuje kako u biti ne bi trebao postojati nikakav »ontološki« strah Crkve i njezinih djelatnika u odnosu na medije. To što mnogi sadržaji u medijima

nisu primjereni kršćanskom svjetonazoru nije samo pomodarstvo, nego problem s kojim se Crkva suočava od samih svojih početaka. Čitajući ovu knjigu, novinar kršćanskog svjetonazora moći će usvojiti neke spoznaje i metodologije koje će mu pomoći u pročišćavanju njegova odnosa s medijima, ali isto tako u i njegovim nastojanjima da medijski prostor ne postane sinonim senzacionalizma.

Važno je naglasiti da se iz cjelokupnog sadržaja knjige dadne naslutiti da u vjekovnom nastojanju Crkve uspostaviti ispravan odnos sa svijetom komunikacije prioritet nije bio osnivanje vlastitih crkvenih medija. Na duže staze, takav bi put mogao voditi u svojevrsnu getoizaciju prisutnosti Crkve u medijima. Pravi se izazov, naprotiv, nekada kao i danas, sastojao u nastojanjima Crkve da bude prisutna u svjetovnim, laičkim medijima. To je, pak, problem i današnje Crkve. Stoga ova knjiga ukazuje na put i metodologiju kako bi na taj izazov Crkva i kršćanski medijski djelatnici trebali odgovoriti.

Većina ljudi poznaje samo završni tekst koncilskih dokumenata, pa tako i